

॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ पञ्चमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां षष्ठमकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः ॥

इन्द्रो वृत्राय वज्रमुदयच्छत्स वृत्रो वज्रादुद्यतादबिभेत्सो-
ऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति वा इदम्मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति
तस्मा उक्थ्यम्प्रायच्छत्तस्मै द्वितीयमुदयच्छत्सोऽब्रवीन्मा मे
प्र हारस्ति वा इदं मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति (१)

तस्मा उक्थ्यमेव प्रायच्छत्तस्मै तृतीयमुदयच्छत्तं
विष्णुरन्वतिष्ठत जहीति सोऽब्रवीन्मा मे प्र हारस्ति
वा इदम्मयि वीर्यं तत्ते प्र दास्यामीति तस्मा उक्थ्यमेव
प्रायच्छत्तं निर्मायम्भूतमहन् यज्ञो हि तस्य मायासीद्यदुक्थ्यो
गृह्यत इन्द्रियमेव (२)

तद्वीर्यं यजमानो भ्रातृव्यस्य वृङ्क्ते इन्द्राय त्वा
बृहद्वते वयस्वत इत्याहेन्द्राय हि स तम्प्रायच्छत्तस्मै
त्वा विष्णवे त्वेत्याह यदेव विष्णुरन्वतिष्ठत जहीति
तस्माद्विष्णुमन्वाभजति त्रिर्निर्गृह्णाति त्रिर्हि स तं तस्मै

प्रायच्छेदेष ते योनिः पुनरहविरसीत्याहु पुनःपुनः (३)

ह्यस्मान्निर्गृह्णाति चक्षुर्वा एतद्यज्ञस्य यदुक्थ्यस्तस्मादुक्थ्यं
हुतं सोमा अन्वायन्ति तस्मादात्मा चक्षुरन्वेति तस्मादेकं
यन्तम्बहवोऽनु यन्ति तस्मादेको बहूनाम्भद्रो भवति
तस्मादेको बह्वीर्जाया विन्दते यदि कामयेताध्वर्युरात्मानं
यज्ञयशसेनार्पयेयमित्यन्तराहवनीयं च हविर्धानं च तिष्ठन्नव
नयेत् (४)

आत्मानमेव यज्ञयशसेनार्पयति यदि कामयेत् यजमानं
यज्ञयशसेनार्पयेयमित्यन्तरा सदोहविर्धाने तिष्ठन्नव
नयेद्यजमानमेव यज्ञयशसेनार्पयति यदि कामयेत् सदस्यान्
यज्ञयशसेनार्पयेयमिति सदं आलभ्याव नयेत्सदस्यानेव
यज्ञयशसेनार्पयति॥ (५)

इतीन्द्रियमेव पुनःपुनर्नयेत्त्रयस्त्रिंशच्च॥ [१]

आयुर्वा एतद्यज्ञस्य यद्ध्रुव उत्तमो ग्रहाणां गृह्यते
तस्मादायुः प्राणानामुत्तमम्मूर्धानं दिवो अरतिं पृथिव्या
इत्याहु मूर्धानमेवैनं समानानां करोति वैश्वानरमृताय
जातमग्निमित्याहु वैश्वानरं हि देवतायारुभयतौवैश्वानरो

गृह्यते तस्मादुभयतः प्राणा अधस्ताच्चोपरिष्ठाच्चार्धिनोऽन्ये
ग्रहा गृह्यन्तेऽर्धी ध्रुवस्तस्मात् (६)

अर्ध्यवाङ्मणोऽन्येषां प्राणानामुपोऽन्ये ग्रहाः साद्यन्ते-
ऽनुपोऽन्ये ध्रुवस्तस्मादस्त्रान्याः प्रजाः प्रतितिष्ठन्ति
मा॒सेना॒न्या असुरा॒ वा उत्तर॒तः पृथि॒वीम्पर्याचि॑कीर्षन्तां
देवा ध्रुवेणा॒दृ॒हन्तद्ध्रुवस्य॑ ध्रुव॒त्वं यद्ध्रुव॑ उत्तर॒तः साद्य॑ते
धृत्या॒ आयु॒र्वा एतद्य॒ज्ञस्य॑ यद्ध्रुव॑ आ॒त्मा होता॒ यद्धो॑तृचम॒से
ध्रुवम॑वनय॒त्यात्म॑न्नेव य॒ज्ञस्य॑ (७)

आयुर्दधाति पुरस्तादुक्थस्यावनीय इत्याहुः पुरस्ताद्ध्यायुषो
भुङ्क्ते मध्यतोऽवनीय इत्याहुर्मध्यमेन ह्यायुषो भुङ्क्ते उत्तरार्ध-
ऽवनीय इत्याहुरुत्तमेन ह्यायुषो भुङ्क्ते वैश्वदेव्यामृचि
शस्यमानायामव नयति वैश्वदेव्यो वै प्रजाः प्रजास्वेवायुर्दधाति॥

ध्रुवस्तस्मादेव यज्ञस्यैकान्नचत्वारि॑शच्च॥ [२]

यज्ञेन॒ वै दे॒वाः सु॒वर्गं लो॒कमा॑यन्तेऽमन्यन्त मनुष्या
नोऽन्वाभविष्यन्तीति॒ ते सं॑वत्स॒रेण॑ योपयित्वा सु॒वर्गं
लो॒कमा॑यन्तमृषय ऋतु॒ग्रहैरे॒वानु॑ प्राजा॒नन्य॑दृतु॒ग्रहा गृह्य॑न्ते
सु॒वर्गस्य॑ लो॒कस्य॑ प्रज्ञा॒त्यै द्वाद॑श गृह्यन्ते द्वाद॑श मासाः

संवत्सरः संवत्सरस्य प्रज्ञात्यै सह प्रथमौ गृह्येते सहोत्तमौ
तस्माद्द्वौद्वावृतू उभयतोमुखमृतुपात्रम्भवति कः (९)

हि तद्वेद यत ऋतूनाम्मुखमृतुना प्रेष्येति षट्त्वं आह
षड्वा ऋतवं ऋतूनेव प्रीणात्यृतुभिरिति चतुश्चतुष्पद एव
पशून्प्रीणाति द्विः पुनर्ऋतूनाह द्विपद एव प्रीणात्यृतुना
प्रेष्येति षट्त्वं आहर्तुभिरिति चतुस्तस्माच्चतुष्पादः पशवं
ऋतूनुप जीवन्ति द्विः (१०)

पुनर्ऋतूनाह तस्माद्विपादश्चतुष्पदः पशूनुप जीवन्त्यृतुना
प्रेष्येति षट्त्वं आहर्तुभिरिति चतुर्द्विः पुनर्ऋतूनाहाक्रमणमेव
तथ्सेतुं यजमानः कुरुते सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै
नान्योन्यमनु प्र पद्येत यदन्योऽन्यमनु प्रपद्येतर्तुर्ऋतुमनु प्र
पद्येतर्तवो मोहुकाः स्युः (११)

प्रसिद्धमेवाध्वर्युर्दक्षिणेन प्र पद्यते प्रसिद्धं प्रतिप्रस्थातोत्तरेण
तस्मादादित्यः षण्मासो दक्षिणेनैति षडुत्तरेणोपयामगृहीतो-
ऽसि स॒ऽसर्पोऽस्य॑ हस्पत्याय त्वेत्याहास्ति त्रयोदशो मास
इत्याहुस्तमेव तत्प्रीणाति॥ (१२)

सुव॒र्गाय॒ वा ए॒ते लो॒काय॑ गृह्यन्ते॒ यद॑तु॒ग्रहा॒ ज्योति॑रिन्द्रा॒ग्नी
यदैन्द्रा॒ग्रम॑तुपा॒त्रेण॑ गृह्णाति॒ ज्योति॑रे॒वास्मा॑ उपरि॑ष्टाद॒धाति॑
सुव॒र्गस्य॑ लो॒कस्यान॑ख्यात्या ओजो॒भृतौ॑ वा ए॒तौ दे॒वानां॑
यदिन्द्रा॒ग्नी यदैन्द्रा॒ग्नो गृह्य॑त ओजं॑ ए॒वाव॑ रुन्दे वैश्वदे॒वः
शुक्र॑पा॒त्रेण॑ गृह्णाति॒ वैश्वदे॒व्यो वै प्र॒जा अ॒सावा॑दित्यः शुक्रो
यद्वैश्वदे॒वः शुक्र॑पा॒त्रेण॑ गृह्णाति॒ तस्मा॑द॒सावा॑दित्यः (१३)

सर्वाः॑ प्र॒जाः प्र॒त्यङ्मु॑देति॒ तस्मा॑त्सर्व॑ ए॒व म॑न्यते
माम्प्रत्युद॑गा॒दिति॑ वैश्वदे॒वः शुक्र॑पा॒त्रेण॑ गृह्णाति॒ वैश्वदे॒व्यो वै
प्र॒जास्तेजः॑ शुक्रो यद्वैश्वदे॒वः शुक्र॑पा॒त्रेण॑ गृह्णाति॒ प्र॒जास्वे॒व
तेजो॑ दधाति॥ (१४)

तस्मा॑द॒सावा॑दित्यस्मि॒ शच्च॑॥ [४]

इन्द्रो॑ म॒रुद्भिः॑ सांवि॑द्येन॒ माध्यं॑दिने॒ सव॑ने वृ॒त्रम॑ह॒न्यन्माध्यं॑दि॒
सव॑ने मरुत्व॒तीया॑ गृह्यन्ते॒ वार्त्र॑घ्ना ए॒व ते यज॑मानस्य
गृह्यन्ते॒ तस्य॑ वृ॒त्रं ज॒घ्रुष॑ ऋ॒तवो॑ऽमुह्यन्त्स ऋ॒तुपा॒त्रेण॑
मरुत्व॒तीया॑न॒गृह्णा॒त्ततो॑ वै स ऋ॒तून्प्रा॑जा॒नाद्य॑द॒तुपा॒त्रेण॑
मरुत्व॒तीया॑ गृह्यन्त॑ ऋ॒तूना॑म्प्रज्ञा॒त्यै वज्रं॑ वा ए॒तं यज॑मानो
भ्रातृ॑व्याय॒ प्र ह॑रति॒ यन्म॑रुत्व॒तीया॑ उदे॒व प्र॑थमेन॑ (१५)

यच्छति प्र हरति द्वितीयेन स्तृणुते तृतीयेनायुधं
 वा एतद्यजमानः सङ्स्क्रुते यन्मरुत्वतीया धनुरेव
 प्रथमो ज्या द्वितीय इषुस्तृतीयः प्रत्येव प्रथमेन धत्ते वि
 सृजति द्वितीयेन विध्यति तृतीयेनेन्द्रो वृत्रं हत्वा परां
 परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानः स हरितोऽभवत्स
 एतान्मरुत्वतीयानात्मस्परणानपश्यत्तानगृहीत (१६)

प्राणमेव प्रथमेनास्पृणुतापानं द्वितीयेनात्मानं तृतीयेनात्मस्पर
 वा एते यजमानस्य गृह्यन्ते यन्मरुत्वतीयाः प्राणमेव प्रथमेन
 स्पृणुतेऽपानं द्वितीयेनात्मानं तृतीयेनेन्द्रो वृत्रमहन्तं देवा
 अब्रुवन्महान् वा अयमभूद्यो वृत्रमवधीदिति तन्महेन्द्रस्य
 महेन्द्रत्वः स एतन्माहेन्द्रमुद्धारमुदहरत वृत्रं हत्वान्यासु
 देवतास्वधि यन्माहेन्द्रो गृह्यत उद्धारमेव तं यजमान उद्धरते-
 ऽन्यासु प्रजास्वधि शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमानदेवत्यो वै
 माहेन्द्रस्तेजः शुक्रो यन्माहेन्द्रः शुक्रपात्रेण गृह्णाति यजमान
 एव तेजो दधाति॥ (१७)

प्रथमेनागृहीत देवतास्वधाविंशतिश्च॥ [५]

अदितिः पुत्रकामा साध्येभ्यो देवेभ्यो ब्रह्मौदनमपचत्तस्यां

उच्छेषणमददुस्तत्प्राश्राथ्सा रेतोऽधत्त तस्यै चत्वारं आदित्या
 अजायन्त सा द्वितीयमपचथ्सामन्यतोच्छेषणान्म इमेऽज्ञत
 यदग्रे प्राशिष्यामीतो मे वसीयांसो जनिष्यन्त इति साग्रे
 प्राश्राथ्सा रेतोऽधत्त तस्यै व्यृद्धमाण्डमजायत सादित्येभ्य
 एव (१८)

तृतीयमपचद्भोगाय म इदं श्रान्तमस्त्विति तै-
 ऽब्रुवन्वरं वृणामहे योऽतो जायाता अस्माकं स
 एकोऽसद्योऽस्य प्रजायामृध्याता अस्माकम्भोगाय भवादिति
 ततो विवस्वानादित्योऽजायत तस्य वा इयं प्रजा
 यन्मनुष्यास्तास्वेकं एवर्द्धो यो यजते स देवानाम्भोगाय
 भवति देवा वै यज्ञात् (१९)

रुद्रमन्तरायन्थ्स आदित्यानन्वाक्रमत ते द्विदेवत्यान्प्रापद्यन्त
 तान्न प्रति प्रायच्छन्तस्मादपि वध्यम्प्रपन्नं न प्रति प्र यच्छन्ति
 तस्माद्विदेवत्येभ्य आदित्यो निर्गृह्यते यदुच्छेषणादजायन्त
 तस्मादुच्छेषणाद्गृह्यते तिसृभिर्ऋग्भिर्गृह्णाति माता पिता
 पुत्रस्तदेव तन्मिथुनमुल्बं गर्भो जुरायु तदेव तत् (२०)

मिथुनम्पशवो वा एते यदादित्य ऊर्गर्धधि दध्ना मध्यतः

श्रीणा॑त्पू॒र्जमे॒व प॑शूना॒म्मध्य॑तो द॑धाति शृ॒तात॑ङ्क्येन मे॒ध्यत्वा॑य
तस्मा॑दा॒मा प॒क्वं दु॑हे प॒शवो॑ वा ए॒ते यदा॑दित्यः प॒रिश्रि॑त्य
गृ॒ह्णाति॑ प्र॒तिरु॑ध्यैवा॒स्मै प॑शून्गृ॒ह्णाति॑ प॒शवो॑ वा ए॒ते
यदा॑दित्य ए॒ष रु॒द्रो यद॑ग्निः प॒रिश्रि॑त्य गृ॒ह्णाति॑ रु॒द्रादे॒व
प॑शून्त॒र्दधा॑ति (२१)

ए॒ष वै वि॒वंस्वा॑नादि॒त्यो यदु॑पा॒ंशुस॑व॒नः स ए॒तमे॒व
सो॑मपी॒थं परि॑ शय॒ आ तृ॑तीयस॒वना॑द्वि॒वंस्व आ॑दि॒त्यैष
ते सो॑मपी॒थ इत्या॑ह वि॒वंस्वन्तमे॒वादि॒त्यं सो॑मपी॒थेन॑
सम॑र्धयति॒ या दि॒व्या वृ॑ष्टि॒स्तया॑ त्वा श्रीणा॒मीति॑ वृ॒ष्टिका॑मस्य
श्री॒णीया॑द्वृ॒ष्टिमे॒वाव रु॒द्धे यदि॑ ता॒जक्प्र॑स्कन्दे॒द्वर्षु॑कः
प॒र्जन्यः॑ स्याद्यदि॑ चि॒रमव॑र्षुको॒ न सा॑दय॒त्यस॑न्ना॒द्धि
प्र॒जाः प्र॒जाय॑न्ते॒ नानु॑ वष॑ट्करोति॒ यद॑नुवष॑ट्कुर्याद्बु॒द्धं प्र॒जा
अ॒न्वव॑सृजे॒न्न हु॒त्वान्वी॑क्षेत् यद॒न्वीक्षे॑त् चक्षु॑रस्य प्र॒मायु॑कः
स्या॒त्तस्मान्ना॒न्वीक्ष्यः॑॥ (२२)

ए॒ष य॒ज्ञाञ्ज॑रायु॒ तदे॒व तद॑न्त॒र्दधा॑ति॒ न स॑प्तवि॒ंशति॑श्च॥ [६]

अ॒न्त॒र्या॒मपा॑त्रेण॒ सावि॒त्रमा॑ग्रय॒णाद्गृ॑ह्णाति प्र॒जाप॑ति॒र्वा
ए॒ष यदा॑ग्रय॒णः प्र॒जाना॑ प्र॒जन॑नाय॒ न सा॑दय॒त्यस॑न्ना॒द्धि

प्रजाः प्रजायन्ते नानु वर्षद्वरोति यदनुवषट्कुर्याद्रुद्रं प्रजा
 अन्ववसृजेदेष वै गायत्रो देवानां यथ्सवितैष गायत्रियै लोके
 गृह्यते यदाग्रयणो यदन्तर्यामपात्रेण सावित्रमाग्रयणाद्गृह्णाति
 स्वादेवैनं योनेर्निर्गृह्णाति विश्वे (२३)

देवास्तृतीयं सवनं नोदयच्छन्ते सवितारम्प्रातःसवनभागं
 सन्तं तृतीयसवनमभि पर्यणयन्ततो वै ते तृतीयं
 सवनमुदयच्छन्त्यतृतीयसवने सावित्रो गृह्यते तृतीयस्य
 सवनस्योद्यत्यै सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कलशाद्गृह्णाति
 वैश्वदेव्यो वै प्रजा वैश्वदेवः कलशः सविता प्रसवानामीशे
 यथ्सवितृपात्रेण वैश्वदेवं कलशाद्गृह्णाति सवितृप्रसूत एवास्मै
 प्रजाः प्र (२४)

जनयति सोमे सोममभि गृह्णाति रेतं एव तद्वधाति
 सुशर्मासि सुप्रतिष्ठान इत्याह सोमे हि सोममभिगृह्णाति
 प्रतिष्ठित्या एतस्मिन्वा अपि ग्रहे मनुष्येभ्यो देवेभ्यः पितृभ्यः
 क्रियते सुशर्मासि सुप्रतिष्ठान इत्याह मनुष्येभ्य एवैतेन
 करोति बृहदित्याह देवेभ्य एवैतेन करोति नम इत्याह
 पितृभ्य एवैतेन करोत्येतावतीर्वै देवतास्ताभ्य एवैनं

सर्वाभ्यो गृह्णात्येष ते योनिर्विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्याह
वैश्वदेवो ह्येषः॥ (२५)

विश्वे प्र पितृभ्य एवैतेन करोत्येकान्नविश्वतिश्च॥ [७]

प्राणो वा एष यदुपांशुर्यदुपांशुपात्रेण प्रथमश्चोत्तमश्च
ग्रहौ गृह्येते प्राणमेवानु प्रयन्ति प्राणमनूद्यन्ति प्रजापतिर्वा
एष यदाग्रयणः प्राण उपांशुः पत्नीः प्रजाः प्र जनयन्ति
यदुपांशुपात्रेण पत्नीवतमाग्रयणाद्गृह्णाति प्रजानां प्रजननाय
तस्मात्प्राणं प्रजा अनु प्र जायन्ते देवा वा इतइतः पत्नीः
सुवर्गम् (२६)

लोकमजिगांसन्ते सुवर्गं लोकं न प्राजानन्त
एतम्पत्नीवतमपश्यन्तमगृह्णत ततो वै ते सुवर्गं
लोकम्प्राजानन् यत्पत्नीवतो गृह्यते सुवर्गस्य लोकस्य
प्रजात्यै स सोमो नातिष्ठत स्त्रीभ्यो गृह्यमाणस्तं घृतं वज्रं
कृत्वाघ्नन्तं निरिन्द्रियम्भूतमगृह्णन्तस्मात्स्त्रियो निरिन्द्रिया
अदायादीरपि पापात्पुंस उपस्तितरम् (२७)

वदन्ति यद्धृतेन पत्नीवतः श्रीणाति वज्रेणैवेनं वशं कृत्वा
गृह्णात्युपयामगृहीतोऽसीत्याहेयं वा उपयामस्तस्मादिमां

प्रजा अनु प्र जायन्ते बृहस्पतिसुतस्य तु इत्याहु ब्रह्म वै
 देवानाम्बृहस्पतिर्ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्र जनयतीन्द्रो इत्याहु
 रेतो वा इन्द्र रेत एव तद्धधातीन्द्रियाव इति (२८)

आहु प्रजा वा इन्द्रियं प्रजा एवास्मै प्र जनयत्यग्ना (३)
 इत्याहाग्निर्वै रेतोधाः पत्नीव इत्याह मिथुनत्वाय सजूर्देवेन
 त्वष्टा सोमम्पिबेत्याहु त्वष्टा वै पशूनाम्मिथुनानां
 रूपकृद्रूपमेव पशुषु दधाति देवा वै त्वष्टारमजिघांसन्थ्स
 पत्नीः प्रापद्यत तं न प्रति प्रायच्छन्तस्मादपि (२९)

वध्यम्प्रपन्नं न प्रति प्र यच्छन्ति तस्मात्पत्नीवृते त्वष्ट्रेऽपि
 गृह्यते न सादयत्यसन्नाद्धि प्रजाः प्रजायन्ते नानु वषट्करोति
 यदनुवषट्कुर्याद्रुद्रं प्रजा अन्ववसृजेद्यन्नानुवषट्कुर्यादशान्तमग्नीथ्सो
 वषट्करोति न रुद्रं प्रजा अन्ववसृजति शान्तमग्नीथ्सोमम्भक्षयत्य
 सीद (३०)

नेष्टः पत्नीमुदानयेत्याहाग्नीदेव नेष्टरि रेतो दधाति
 नेष्टा पत्नियामुद्गात्रा सं ख्यापयति प्रजापतिर्वा एष
 यदुद्गाता प्रजानां प्रजननायाप उप प्र वर्तयति रेतं
 एव तथ्सिञ्चत्यूरुणोप प्र वर्तयत्यूरुणा हि रेतः सिच्यते

न॒ग्न॒कृत्यो॒रुमु॒प॒ प्र॒ वर्त॑यति॒ य॒दा हि॒ न॒ग्न ऊ॒रुर्भ॑व॒त्यथ॑
मिथु॒नी भ॑व॒तोऽथ॒ रेतः॑ सि॒च्यते॑ऽथ॒ प्र॒जाः प्र॒ जा॑यन्ते॥ (३१)

पत्नीः सुवर्गमुपस्तितरमिन्द्रियाव इत्यपि सीद मिथुन्यष्टौ च॥—————[८]

इन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑ह॒न्तस्य॑ शी॒र्षक॑पा॒लमु॒दौञ्ज॑त्स द्रो॒णक॑ल॒शो-
ऽभ॑व॒त्तस्मा॑त्सोमः॒ सम॑स्रव॒त्स हा॑रि॒योज॑नोऽभ॑व॒त्तं
व्य॑चि॒कि॒त्सञ्जु॑हवा॒नी(३) मा॒ हौषा॑(३) मि॒ति॒ सो-
ऽम॑न्य॒त॒ यद्धो॑ष्याम्याम॒॑ हौष्या॑मि॒ यन्न॑ हो॒ष्यामि॑ य॒ज्ञवे॑श॒सं
क॑रिष्यामीति॒ तम॑धि॒यत॒ होतु॒॑ सोऽग्निर॑ब्रवी॒न्न म॑य्याम॒॑
हौष्य॑सीति॒ तं धा॒नाभि॑र॒श्रीणा॑त् (३२)

त॒॑ श्रु॒तम्भू॑तम॒जुहो॑द्य॒द्धाना॑भि॒रहा॑रि॒योज॑न॒ऽश्री॑णाति॒
श्रु॒त॒त्वाय॑ श्रु॒तमे॑वैन॒म्भूतं॑ जु॒होति॑ ब॒ह्वीभिः॑ श्री॒णात्ये॑ताव॒ती-
रे॒वास्या॑मु॒ष्मि॒ल्लोके॑ का॒मदु॑घा॒ भव॑न्त्यथो॒ खल्वा॑हुरे॒ता वा
इन्द्र॑स्य॒ पृश्न॑यः॒ का॒मदु॑घा॒ यद्धा॑रि॒योज॑नीरिति॒ तस्मा॑द्ब॒ह्वीभिः॑
श्री॒णीया॑दृ॒ख्सा॒मे वा॑ इन्द्र॑स्य॒ हरी॑ सोम॒पानौ॑ तयोः॒ परि॑धय॒
आ॒धानं॑ यदप्र॒हृत्य॑ परि॒धीञ्जु॑ह्याद॒न्तरा॑धानाभ्याम् (३३)

घा॒सम्प्र॑ यच्छेत्प्र॒हृत्य॑ परि॒धीञ्जु॑होति॒ निरा॑धानाभ्यामे॒व
घा॒सम्प्र॑ यच्छत्यु॒न्नेता॑ जु॒होति॑ या॒तया॑मे॒व ह्ये॒तर॑ह्यध्व॒र्युः

स्व॒गाकृ॑तो॒ यद॑ध्व॒र्युर्जु॑हुयाद्यथा॒ विमु॑क्त॒म्पुन॑र्यु॒नक्ति॑ ता॒दृगे॑व
तच्छी॒र्षन्न॑धिनि॒धाय॑ जुहोति शी॒र्षतो॑ हि स॒ सम॑भवद्वि॒क्रम्य॑
जुहोति॒ विक्र॑म्य॒ हीन्द्रो॑ वृ॒त्रम॑हन्त्समृ॒द्धौ प॒शवो॑ वै
हा॒रियो॑ज॒नीर्य॑त्सं॒म्भिन्द्या॑दल्पाः (३४)

ए॒नम्प॒शवो॑ भु॒ञ्जन्त॒ उप॑ तिष्ठे॒रन्य॑त्र सं॒म्भिन्द्या॑द्ब॒हव॑
ए॒नम्प॒शवो॑ऽभु॒ञ्जन्त॒ उप॑ तिष्ठे॒रन्मन॑सा॒ सम्बा॑धत उ॒भय॑ करोति
ब॒हव॑ ए॒वैन॑म्प॒शवो॑ भु॒ञ्जन्त॒ उप॑ तिष्ठन्त उ॒न्नेत॑र्यु॒पह॑वमिच्छन्ते
य ए॒व तत्र॑ सोमपी॒थस्तमे॑वाव॒ रुन्ध॑त उत्तरवे॒द्यां नि व॑पति
प॒शवो॑ वा उ॒त्तरवे॑दिः प॒शवो॑ हा॒रियो॑ज॒नीः प॒शुष्वे॑व प॒शून्प्रति॑
ष्ठापयन्ति॥ (३५)

अ॒श्रीणा॑दन्तरा॒धाना॑भ्या॒मल्पाः॑ स्थापयन्ति॥ [९]

ग्र॒हान् वा अ॒नु प्र॒जाः प॒शवः॑ प्र जा॑यन्त उपा॑श्चन्तर्या॒माव॑जा
शु॒क्राम॑न्थिनौ॒ पुरु॑षा ऋ॒तुग्र॑हानेक॑शफा आ॒दित्य॑ग्र॒हं
गाव॑ आ॒दित्य॑ग्र॒हो भूयि॑ष्ठाभिर्ऋ॒ग्भिर्गृ॑ह्यते तस्मा॒द्भावः॑
प॒शूना॑म्भूयि॑ष्ठा यत्रि॒रुपा॑श्शु॒ हस्ते॑न विगृ॒ह्णाति॑ तस्मा॒द्द्वौ
त्री॒नजा॑ ज॒नय॑त्यथाव॑यो भूय॑सीः पि॒ता वा ए॒ष यदा॑ग्र॒यणः॑
पु॒त्रः क॒लशो॑ यदा॑ग्र॒यण उ॑प॒दस्ये॑त्क॒लशा॑द्गृही॒याद्यथा॑

पिता (३६)

पुत्रं क्षित उ॒पधा॑वति ता॒दृगे॒व तद्यत्क॒लशो॑ उप॒दस्ये॑दाग्रय॒णाद्ब्र॑
 पु॒त्रः पि॒तरं॑ क्षित उ॒पधा॑वति ता॒दृगे॒व तदा॒त्मा वा ए॒ष य॒ज्ञस्य॑
 यदा॑ग्रय॒णो यद्ब्र॑ह्मो वा क॒लशो॑ वोप॒दस्ये॑दाग्रय॒णाद्ब्र॑ह्मीयादा॒त्मन॑
 ए॒वाधि॑ य॒ज्ञं निष्क॑रोत्यवि॒ज्ञातो॑ वा ए॒ष गृ॑ह्यते यदा॑ग्रय॒णः
 स्था॒ल्या गृ॑ह्णाति वाय॒व्येन॑ जुहोति॒ तस्मा॑त् (३७)

गर्भे॒णावि॑ज्ञातेन ब्रह्म॒हाव॑भृथमव॑ यन्ति॒ परा॑ स्था॒लीर॑स्यन्त्यु॒द्व
 हर॑न्ति॒ तस्मा॑च्छ्रि॒यं जा॒तां परा॑स्यन्त्यु॒त्पुमा॑ंस॒ हर॑न्ति॒
 यत्पु॑रोरुच॒माह॑ यथा॒ वस्य॑स आ॒हर॑ति ता॒दृगे॒व तद्यद्ब्र॑ह्म
 गृ॑ह्णाति॒ यथा॒ वस्य॑स आ॒हृत्य॑ प्रा॒हं ता॒दृगे॒व तद्यत्सा॑दयति॒
 यथा॒ वस्य॑स उप॒निधा॑याप॒क्राम॑ति ता॒दृगे॒व तद्यद्वै॑ य॒ज्ञस्य॑
 साम्ना॒ यजु॑षा क्रि॒यते॑ शिथि॒लं तद्यद्दृ॒चा तद्दृढ॑म्पु॒रस्ता॑दुपयामा॒
 यजु॑षा गृह्यन्त उ॒परि॑ष्टादुपयामा ऋ॒चा य॒ज्ञस्य॑ धृ॒त्यै॥ (३८)

यथा॑ पि॒ता तस्मा॑दप॒क्राम॑ति ता॒दृगे॒व तद्यदृ॒ष्टादं॑श च॥ [१०]

प्रा॒न्यानि॒ पात्रा॑णि यु॒ज्यन्ते॒ नान्या॑नि॒ यानि॑ परा॒चीना॑नि
 प्रयु॑ज्यन्तेऽमु॒मेव॒ तैर्लो॒कम॑भि जंयति॒ परा॑डि॒व ह्यसौ॑ लो॒को
 यानि॒ पुनः॑ प्रयु॒ज्यन्त॑ इ॒ममे॒व तैर्लो॒कम॑भि जंयति॒ पुनः॑ पुनरि॒व

ह्ययं लोकः प्रान्यानि पात्राणि युज्यन्ते नान्यानि यानि
पराचीनानि प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः परा भवन्ति यानि
पुनः (३९)

प्रयुज्यन्ते तान्यन्वोषधयः पुनरा भवन्ति प्रान्यानि
पात्राणि युज्यन्ते नान्यानि यानि पराचीनानि प्रयुज्यन्ते
तान्यन्वारण्याः पशवोऽरण्यमप यन्ति यानि पुनः प्रयुज्यन्ते
तान्यनु ग्राम्याः पशवो ग्राममुपावयन्ति यो वै ग्रहाणां
निदानं वेदं निदानवान्भवत्याज्यमित्युक्थं तद्वै ग्रहाणां
निदानं यदुपांशु शंसति तत् (४०)

उपांश्वन्तर्यामयोर्यदुच्चैस्तदितरेषां ग्रहाणामेतद्वै ग्रहाणां
निदानं य एवं वेदं निदानवान्भवति यो वै ग्रहाणाम्मिथुनं
वेदं प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते स्थालीभिर्न्ये ग्रहा
गृह्यन्ते वायव्यैरन्य एतद्वै ग्रहाणाम्मिथुनं य एवं वेदं प्र
प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायत इन्द्रस्त्वष्टुः सोममभीषहापिबत्स
विष्वङ् (४१)

व्याच्छ्वत्स आत्मन्नारमणं नाविन्दत्स एताननुसवनम्पुरोडाश
स आत्मन्नारमणमकुरुत तस्मादनुसवनम्पुरोडाशा निरुप्यन्ते

तस्मादनुसवनम्पुरोडाशानाम्प्राश्नीयादात्मन्नेवारमणं कुरुते
 नैन२ सोमोऽति पवते ब्रह्मवादिनो वदन्ति नर्चा न यजुषा
 पङ्क्तिराप्यतेऽथ किं यज्ञस्य पाङ्कत्वमिति धानाः कर्मभः
 परिवापः पुरोडाशः पयस्या तेन पङ्क्तिराप्यते तद्यज्ञस्य
 पाङ्कत्वम्॥ (४२)

भवन्ति यानि पुनः शंसन्ति तद्विष्वङ्किञ्चतुर्दश च॥—————[११]

सुवर्गाय यद्वाक्षिणानि समिष्टयजूंष्यवभृथयजूंषि स्फ्येन प्रजापतिरेकादशिनीमिन्द्रः पत्न्या
 घ्नन्ति देवा वा इन्द्रियं देवा वा अदाभ्ये देवा वै प्रबाहुं कप्रजापतिर्देवेभ्यः स रिंरिचानः
 षोडशधैकादश॥————[१२] सुवर्गाय यजति प्रजाः सौम्येन गृहीयात्प्रत्यञ्चं गृहीयात्प्रजां
 पशून्निचत्वारिंशत्॥४३॥ सुवर्गाय वज्रस्य रूपं समृद्धौ॥